

Aizturējuma tiesības, to realizācija un potenciālie riski

Civillikumā tiesību aizsardzība pašpalīdzības ceļā ir noteikta vairākos veidos, tajā skaitā kā aizturējuma tiesību īstenošana.

Kā vispārīgs noteikums aizturējuma tiesības pastāv uz likuma pamata konkrētos gadījumos (piemēram, attiecībā uz nomu, īri u.c. gadījumos), un tās ir tiesības realizēt, ja izpildās visi likumā noteiktie priekšnoteikumi. Šī raksta ietvaros lielākoties tiks analizētas aizturējuma tiesības komercdarījumos.

JURISTA PADOMS

Aizturējuma tiesību institūtu galvenokārt regulē Civillikums, kas paredz vispārīgu regulējumu un būs attiecināms uz dažādu veidu tiesiskajām attiecībām gan juridisku, gan fizisku personu starpā, savukārt Komerclikums satur speciālās normas un būs attiecināms uz komercdarījumiem komersantu starpā. Aizturējuma tiesības attiecībā uz pārvadājamo kravu paredzētas arī Jūras kodeksa 131. un 212. pantā.

Jāievēro, ka, ja likums to tieši neparedz, aizturējuma tiesība nebūs piemērojama. Piemēram, citu starpā, svešas lietas aizturējuma tiesību kā tiesiskās aizsardzības līdzekli gadījumā, ja kāda no pusēm nav izpildījusi saistības, nenoteic arī Konvencija par starptautisko preču pirkuma-pārdevuma līgumiem, kas reglamentē pirkuma-pārdevuma līgumu slēgšanu, pircēja un pārdevēja tiesības un pienākumus. Tādējādi arī Augstākās tiesas Senāts ir apstiprinājis, ka piegādājamās preces aizturējuma tiesība nav izlietojama¹.

Kad rodas un kādas privilēģijas piešķir aizturējuma tiesība

Komersantam, kas uzskatāms par kreditoru, aizturējuma tiesības var rasties gan attiecībā uz kustamām lietām, gan vērtspapīriem, kuri atbilstoši otra komersanta gribai uz komercdarījumu pamata ir nonākuši aizturētāja valdījumā.

Tādējādi, pirmkārt, pušu starpā jābūt noslēgtam komercdarījumam un aizturējuma tiesības Komerclikuma izpratnē būs iespējams realizēt, ja visas iesaistītās puses (kreditors un parādnieks) ir komersanti aizturējuma tiesību rašanās brīdī (prasījuma rašanās brīdī). Ņemot vērā, ka dažādu iemeslu dēļ, laika gaitā situācija var mainīties, nebūs nozīmes kāds ir pušu formālais tiesiskais statuss uz aizturējuma tiesību reālo izmantošanas brīdī.²

Otrkārt, jākonstatē faktiskie apstākļi – **attiecināmajai kustamai mantai vai vērtspapīriem jāatrodas kreditora valdījumā**. Faktisks valdījums nozīmē, ka kreditoram ir jābūt iespējai rīkoties ar attiecīgo mantu.

Tāpat arī norādāms, ka var aizturēt arī tādus priekšmetus, kurus kreditors ieguvis savā īpašumā ar pienākumu nodot šo mantu parādniekam. Katrā atsevišķā gadījumā gan izdevīgākais rīcības plāns būtu individuāli izvērtējams.

Pienākumam izpildīt saistību ir jābūt konstatējamam

Aizturējuma tiesību institūts nedrīkstētu tikt izmantots negodprātīgi, un jāņem vērā, ka aizturējuma tiesības izlietošanas brīdī pienākumam izpildīt saistību jau ir jābūt konstatējamam. Tāpat arī būtu uzsverams, ka **pienākumam kādu saistību pildīt ir jāizriet no noslēgtā komercdarījuma. Pretējā gadījumā aizturējums būs uzskatāms par prettiesisku.**

Aizturējuma tiesības izlietošanas brīdī parādnieka saistība nedrīkst būt aprobežota nedz ar kādu nosacījumu, kam vēl jāiestājas, nedz ar termiņu, kas vēl nav pienācis. Piemēram, nomnieka pienākumam veikt nomas maksas samaksu jāiestājas, pirms tiek izlietota aizturējuma tiesība, un pienākumam maksāt nomas maksu jāizriet no divu komersantu savstarpēji noslēgtā nomas līguma.

Kreditora tiesības un kopējie ierobežojumi

Likums neparedz kādus specifiskus termiņa ierobežojumus kā vienīgi vispārīgo – komersants ir tiesīgs aizturēt viņa valdījumā esošās otram komersantam piederošas kustamas lietas un vērtspapīrus un tos neizdot tik ilgi, kamēr nav apmierināts tāds aizturētāja naudas prasījums pret otru komersantu, kurš izriet no viņu noslēgtā komercdarījuma.

Tādējādi, ja strīdam netiek rasts kāds alternatīvs risinājums un parādnieks turpina nepildīt savas saistības, aizturētājs ir tiesīgs aizturēt un neizdot kustamās lietas un vērtspapīrus, kamēr vien prasījums netiek apmierināts, vai arī atbilstoši Komerclikuma regulējumam rīkoties aktīvi un apmierināt savu

1 Sk., piemēram, LR Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada 17. oktobra spriedumu lietā Nr. SKC-579/2012.

2 Andra Rektiņa-Hitorova. Komersanta aizturējuma tiesības. *Jurista Vārds*, 2009. gada 24. novembra izdevums Nr. 47 (590), 2.-3. lpp.

**Anete
Dimitrovska,**
zvērīnātu
advokātu
biroja
Ellex Kļaviņš
zvērīnāta
advokāta
palidze

prasījumu pret otru komersantu, pārdodot aizturētos priekšmetus izsolē ar tiesas starpniecību.

Komersanti var vienoties, ka aizturētājam ir tiesības pārdot aizturētos priekšmetus par brīvu cenu, taču šāda veida vienošanās būtu attiecīgi fiksējama rakstveidā, piemēram, nomas līguma ietvaros, kas nepārprotami norādītu uz pušu gribu. Aizturētāja prasījuma apmierināšanai attiecīgi piemērojami Civillikuma noteikumi par rokasķīlas tiesībām.

Neskatoties uz to, ka likumā daudz specifisku ierobežojumu nav noteikti, tas neliedz komercdarījuma ietvaros puses brīvi vienoties par, piemēram, aizturējuma tiesību realizācijas termiņa ierobežojumiem vai ierobežojumiem attiecībā uz minimālo neizpildīto saistību apmēru, kas ļautu izmantot aizturējuma tiesības.

Iekļaujot specifiskas atrunas līguma tekstā, jāņem vērā, ka jebkuri papildu ierobežojumi ārpus likumā noteiktajam tāpat var potenciāli radīt problēmas to piemērošanā praksē, un katrā atsevišķā gadījumā situācija vērtējama individuāli un būtu ieteicams konsultēties ar speciālistu, lai panāktu savu tiesību un interešu maksimālu aizsardzību jau līguma sagatavošanas un noslēgšanas stadijā.

Kad aizturējuma tiesības nebūs spēkā

Realizējot aizturējuma tiesības, būtisks aspekts, kas jāņem vērā, ir tas, ka aizturējuma tiesības nebūs spēkā un realizējamas turpmāk analizētajos gadījumos.

Pirmkārt, aizturējuma tiesība nebūs spēkā pret trešo personu, kura uz aizturēto priekšmetu ieguvusi komerčķīlas tiesības.

Šajā gadījumā attiecīgi piemērojami Komerčķīlas likuma 40. panta noteikumi, kas nosaka, ka, ja kādai personai ir aizturējuma tiesība attiecībā uz komerčķīlas priekšmetu, šī persona nevar izlietot savu aizturējuma tiesību pret komerčķīlasņēmēju un aizturētā manta nekavējoties jāizdod komerčķīlasņēmējam, tiklīdz izdarīts ieraksts par pieteiku-

Aizturējuma tiesība nebūs spēkā pret trešo personu, kura uz aizturēto priekšmetu ieguvusi komerčķīlas tiesības.

ma par komerčķīlas tiesību izlietošanu pievienošanu komerčķīlas reģistrācijas lietai.

Jāņem vērā – ja aizturētie priekšmeti tikuši apķīlāti pēc aizturējuma tiesību izmantošanas, aizturētājam ir pirmtiesības apmierināt savu prasījumu, pārdodot aizturētos priekšmetus. Tādējādi būtiska nozīme attiecībā uz personām, kuru tiesības uz aizturēto mantu aizsargā likums, ir fakts, kad tieši aizturējuma tiesības ir uzsākts izmantot. Ja komerčķīlas tiesība ir radusies hronoloģiski pēc tam, kad kreditors uzsācis aizturējuma tiesību izmantošanu, kreditora interese apmierināt savu prasījumu (segt parādu) būs prioritāra.

Otrkārt, tā nebūs piemērojama pret trešo personu, kura pirms aizturējuma tiesību izmantošanas tiesīgā kārtā ieguvusi kādu citu lietu tiesību uz aizturēto priekšmetu.

Papildus iepriekš minētajiem gadījumiem tāpat arī būtu norādāms, ka komersants nav tiesīgs aizturēt priekšmetus, ar ko viņam ir pienākums noteiktā veidā rīkoties, pamatojoties uz saistību, kuru komersants uzņēmis pret otru komersantu.

Ko iesākt parādniekam

Likums nosaka, ka otrs komersants kā parādnieks var novērst kreditora aizturējuma tiesību izmantošanu, dodot aizturētājam pienācīgu nodrošinājumu. Uz lietām, kas saņemtas kā nodrošinājums, aizturētājs iegūst ķīlas tiesības atbilstoši likuma noteikumiem par ķīlas tiesību nodibināšanu.

Sīkaki kritēriji attiecībā uz pieņemamu nodrošinājumu netiek noteikti, bet ir uzsverams, ka par šādu nodrošinājumu var būt arī trešās personas galvojums tikai gadījumā, ja aizturētājs tam ir devis savu piekrišanu.

Secinājumi un alternatīvas tiesību aizsardzības iespējas

Aizturējuma tiesības praksē netiek realizētas bieži, taču, to darot, būtu jāņem vērā potenciālie riski saistībā ar trešo personu tiesībām un interesēm, kā arī lai, realizējot aizturējuma tiesības, tas tiktu darīts atbilstoši tam, kā paredz piemērojamie tiesību akti un pušu savstarpējā vienošanās.

Papildus aizturējuma tiesībai, lai mazinātu riskus saistībā ar potenciālo saistību neizpildi, noteikti ieteicams līgumā papildus vienoties par samērīgu depozīta maksājumu vai pieprasīt iesniegt bankas/mātes uzņēmuma garantiju.

JURISTA
PADOMS

Materiāls tapis
sadarbībā ar

Ellex®
Kļavins